

Лариса Мафтин
кандидат філологічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
l.maftyn@chnu.edu.ua

Larysa Maftyn
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
l.maftyn@chnu.edu.ua

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

READINESS OF FUTURE TEACHERS FOR PREVENTIVE EDUCATION OF STUDENTS

Проблема удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, її форм та змісту належить до актуальних напрямків педагогічних досліджень. Особливого значення вона набуває в умовах освітніх трансформацій, воєнного стану в Україні, оскільки суспільство потребує кваліфікованих фахівців у сфері психолого-педагогічної науки й практики, превентивної діяльності. Статистика свідчить про високі темпи зростання наркоманії, уживання алкоголю неповнолітніми (результати соціопитування: <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/13559/Zvitshhodo-narkotyktiv-ta-alkogolyu-za-2020-rik.pdf>). Тож профілактика протиправної поведінки дітей та молоді, шкідливих звичок, уживання психоактивних речовин нині стає найбільш пріоритетною (лист МОН № 1/5119-22 від 13.05.22 р.).

Науковцями розглядаються різні аспекти проблеми готовності педагогів до здійснення превентивного виховання: концептуальні засади превентивної педагогіки (В. Оржеховська, О.Топчій), готовність до педагогічної діяльності (О.Пехота),

превентивна освіта, профілактика адиктивної поведінки (Н.Максимова, О. Пилипенко); організаційно-педагогічні умови формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу (С. Кириленко, В. Кириченко, Т. Федорченко), превентивна освіта і виховання (Л. Келембет, О. Фляк, О. Риндич, В. Рикова, С. Сургова, Т. Тарасова), підготовка студентів до превентивної діяльності (В. Приходько) та ін. Більшість авторів пояснює готовність до діяльності через сукупність мотиваційних, пізнавальних, емоційних і вольових якостей особистості як загальний психофізіологічний стан, що забезпечує актуалізацію потенційних можливостей людини. Педагогічна підготовка студентів до превентивної діяльності трактується як цілеспрямований процес систематичного впливу на їх свідомість з метою формування компетентностей ефективної превентивної діяльності. Майбутні фахівці мають володіти такими базовими компетентностями, як компетентність: у сфері особистісних якостей; у постановці цілей та завдань профілактичної діяльності; у мотивації поведінки учнів, їх готовності брати участь у превентивній діяльності; у забезпеченні інформаційної бази такої діяльності; у розробці відповідних програм; організації превентивної виховної роботи.

Мета даного дослідження полягає в узагальненні наукових підходів до проблеми превентивної педагогіки, базових принципів підготовки майбутніх педагогів до здійснення превентивної діяльності у вихованні добувачів освіти.

Лексема «превенція» має латинське походження, Praevenio означає випереджати; в енциклопедичних виданнях термін трактується так: «спеціальне запобігання» («Словник іншомовних слів»), «система заходів, спрямована на запобігання попередження чого-небудь» («Тлумачний словник української мови»). Зміст поняття «превентивне виховання» у науковій літературі розглядається як вид профілактичної діяльності, комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямований на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних

явищ соціального середовища, профілактику й корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей та молоді («Концепція превентивного виховання дітей і молоді»; В. Оржеховська).

Ми поділяємо думку Валентини Оржеховської щодо мети превентивної педагогіки, яку вона визначає як «досягнення сталої відповідальної поведінки, сформованості імунітету до негативних впливів соціального середовища» [1]. Професор наголошує на тому, що мета може розглядатися у різних аспектах: педагогічному, соціальному, психологічному, правовому і досягнута за умов умілого поєднання освітніх та виховних засобів, створення сприятливої атмосфери у підтримці зростаючої особистості.

С.Ю. Сургова, автор монографії «Підготовка майбутніх соціальних працівників до превентивної діяльності» говорить про те, що «важливими шляхами втілення ідей гуманістичної парадигми освіти є впровадження превентивної системи підготовки студентів, для якої характерна варіативність методик, створення умов для саморозвитку молоді, свідомого визначення нею своїх можливостей і життєвих цінностей, а також попередження негативних явищ у суспільстві» [3, с.5]. Тож завдання полягає в тому, аби студенти належним чином засвоїли теоретичні знання й набули практичний досвід володіння новітніми технологіями превенції залежностей в освітньому середовищі. У цьому контексті важливого значення набувають відповідні навчальні дисципліни [2].

Ефективність моделювання практики превентивної діяльності на семінарських заняттях обумовлюється застосуванням інноваційних технологій навчання, інтерактивних методів та прийомів. Студенти мають бути зорієнтовані на впровадження інформаційних, особистісно орієнтованих технологій, саморозвитку особистості, психолого-педагогічного супроводу. Вагомого значення набувають також уміння планувати, розробляти й проводити різні форми роботи з урахуванням вікових особливостей школярів; аналізувати навчально-методичну літературу, новітні стратегії формування життєвих навичок, практичний досвід застосування знань в

реальних умовах, проєктувати програми пропедевтичної роботи, співпраці з батьками, соціальними інституціями тощо.

Так, на одному із семінарських занять, обґрунтовуючи мету превентивного виховання, студенти конкретизували її системою основних виховних завдань до яких віднесли такі:

- створення належних умов для формування позитивних якостей особистості у процесі таких видів діяльності, які сприяють її інтелектуальному, естетичному, емпатійному розвитку, стійкості до негативних впливів мікро і макросередовища, усвідомлення морально-етичних цінностей;

- забезпечення психолого-педагогічного супроводу, зорієнтованого на протидію втягування дітей та молоді у небезпечні ситуації; оволодіння мистецтвом самовиховання, свідомого прагнення до вдосконалення, розвитку соціальних навичок;

- стимулювання учнів до здорового способу життя та позитивної соціальної орієнтації.

Працюючи над завданням щодо створення програми превентивного виховання, четвертокурсники запропонували такі структурні компоненти: *Пізнай себе* (спілкування: вербальне і невербальне, толерантність, особистість, лідерство); *Мої цінності* (уподобання, родина, друзі, держава); *Моє майбутнє – у моїх руках* (здоров'я, риси характеру, поведінка, відповідальність).

Розглядаючи методика організації превентивної діяльності, серед принципів, які вважається доцільними стосовно означеної теми, науковці виокремлюють принцип, пов'язаний із дослідженням негативного досвіду самих студентів, який вони могли отримати у дитинстві чи підлітковому віці. Власне, емоційний досвід особистих переживань, дозволяє краще зрозуміти проблеми іншої людини, поставити себе на її місце. Тому на лекційних і семінарських заняттях варто орієнтувати студентів на рефлексію своїх емоційних станів, тих переживань, які можуть бути пов'язані з агресивними діями однолітків, батьків чи педагогів і слугувати тими чинниками, які посприяли виникненню різного виду адикцій, відхилень у поведінці.

Важливо акцентувати увагу на інтеграції, взаємозв'язку аспектів навчання, виховання, розвитку особистості. Тож одним із провідних принципів підготовки студентів до превентивного

виховання є розвиток у них здатності інтегрувати педагогічні й психологічні знання, чітко розуміти ключові поняття, градувати ступінь проблеми, прояви того, що має піддаватися превенції (агресивна, аморальна, дезадаптивна, ауто-деструктивна, девіантна поведінка). Це посприє їм більш усвідомлено та якісно підходити до проектування безпечного й комфортного освітнього середовища, конструктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу, пошуку оптимальних шляхів превентивного виховання здобувачів освіти.

Особливу увагу в процесі формування готовності майбутніх педагогів до превентивного виховання також варто звертати на надбання навичок подолання тих соціальних ризиків, які негативно впливають на психофізичний розвиток сучасного школяра. Різні небезпечні ситуації можуть підстерігати дитину як у реальному, так і у віртуальному світі. При чому вона може бути як агресором, так і жертвою певного виду насилля. Тому розуміння небезпек віртуального середовища (деструктивні спільноти у соціальних мережах – групи смерті, фанатики, булери тощо), набуття превентивних навичок та умінь застосування новітніх превентивних практик – важливий принцип підготовки студентів до здійснення профілактики агресивної, адиктивної, делінквентної поведінки школярів, що обумовлена різними чинниками.

Зважаючи на те, що учасниками освітнього середовища є батьки учнів, майбутні педагоги повинні розуміти вагомість співпраці, взаємодії з батьками. Тому ще одним принципом є той, який пов'язаний з мотивацією студентів до використання виховних ресурсів сім'ї дитини, конструктивних виховних зусиль батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка – нова філософія виховання. Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3365d75-6c4c-4de8-9d94-2416dafa5691/content>
2. Профілактика та корекція відхилень поведінки: навч. посібник/ укл. Лариса Мафтин. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 368 с.
3. Сургова С. Ю. Підготовка майбутніх соціальних працівників до превентивної діяльності: монографія. Миколаїв: Іліон, 2021. 251 с.